

זכרונות אישיים וקולקטיביים

יהושע גריפית, גלריה נגא, בן יהודה 83

הרצליה הצעירה

תערוכתו של יהושע גריפית, שהוצגה בתפן, הגיעה למרכז ומוצגת בהרצליה, בגלריה נגא. לאחר שנים בהן הרכה לצייר מכוניות מסוגים שונים במיכחול אוויר, תווך גריפית לתולדות האמנות ומצטט יצירות קלאסיות. רנאר, קורבא, ליאונרדו, אנגר ואחרים הם כמה מהאמנים שגריפית משתמש ביצירתם כבחומר גלם לציוריו.

עבודותיו נמצאות על קו תפר עדין שבין אמנות אילוסטרטיביות. את האיות האילוסטרטיבית מדגיר שה עבודת מיכחול האוויר היוצרת מרקם רך, ולעיר תים מתקתק. מנשה קדישמן, אוצר התערוכה, מגדיר אותה כ"מסע של הרומנטיקה, של אמנות על אמנות, של פיתוי קר ומחושב, של אשליה וגילוי הוויזן שבאשליה". התערוכה תימשך עד 8.12.92.

יהושע גריפית. ציור. ציטטות מאמנות

מחוזות החלום

פיסול של דיוד מוריס, מוזיאון הרצליה

בין הקרמיקאים הפועלים בארץ כולס, מדי פעם, שמו של דיוד מוריס, פסל, עם נגיעה ייחודית בחומר. במוזיאון הרצליה לאמנות מוצגת בימים אלו תערוכה מפסליו, המכניסים את הצופה לעולם מוזר, ולעיתים גרוטסקי, רווי הומור ודימיון בריא.

הפסלים מחולקים לקבוצות: "קומקומים", "ציפר רים", "מלאכים", "רגלגלים". מוריס מחבר בין הקבוצות באופן המעניק לפסליו רובד חידתי, קשה להגדרה. הוא מושפע מתרבויות קדומות וחדשות שעשו שימוש במדיום עתיק יומין זה. ההשפעה הגדולה ביותר היא האמנות הפרה-קולומביאנית.

דיוד מוריס. איש קטן על מושב על גלגלים

תרבות ואמנות / 1

דורית קדר ■ תערוכות

לך אל חרש - העץ

משה שק דוד מוריס מציג פסלים במוזיאון הרצליה

תב, חייניות והומור

מה שק הוא ילד מליד. עלה לארץ ב'1948, בהיותו בן 12. בשנת 1957 היה בין מייסדי קיבוץ בית-גור, שם הוא חי ויוצר עד היום. בין השנים 1959-1977 היה תלמיד ומנכ"ל ביתו של האמן דודי להמן.

מתוך מאמרו של גרעון עפרת בקסלוג, נצטט את דברי האמן עצמו: "...בא אלי בדרך צעקה, רצח ללמוד אמנות. אמרתי לו: לך אל חרש העץ בדי חברון, שערשה מחרשות מעין אלון; ואל חרש העץ מעשה שערשה מחרשות מאשלים. אצל הראשון זו מחרשה לארמה בבירה, ואצל השני לארמה קלה. ביניהם תלמוד מדי אמנות. אצלם הישיבה והציורה והתבונה והקצב הם אחד - והיו אמנות. וכן זה אצל האמריקני ואצל הברואי, וכן זה היה אצל אבותינו. אצלנו כבר לאי."

שק למד ממורו הרגול דודי להמן, את עיקר העיקרים - לגעת בתמצית ולתגלית, כך שלא תהיה הפרדה בין חלקי הפסל. הפסל יהיה חזיר אחד, שכל פרט בה חיוני ואין לוותר עליו. גם מבחינה התכנים חולק שק התלמיד בעקבות מורו, ובחור בעיקר בנושאים החיות.

עם זאת יש לשק שפה משלו, סגנון משלו. הוא שאל את רוח הדברים, אך עיכל את השוערים בדרכו הייחודית, ועל כן המיכלול בה משכע.

סקרנו את יצירותיו לראשונה לפני שנים מספר, כאשר הציג בגלריה של הודו ויכטר ביפו, ומברכים עתה על יוזמת מוזיאון הרצליה להציג בהרבה.

בעבודותיו יש השראה של ראשונות, ראיית מיכלול. בעלי החיים נראים כיצורים ארכאיים, עשויים בפשוטות.

אבל אין לטעות - זו פשטות שהיא שלב אחד חשיבה מורכבת. ניתן לראות זאת באיזון והבנה שבין הגוף לשאר האברים, בין מסה מלאה לבין חללי אוויר, אם מביטים בחלל הריק הרי שגם זה מסה.

יש כאן חשיבה שמגשיחה את המסורות, הציבות. תחושת אלה מעברות בשל נפחיות הגופים ועגלגלותם וכן בגלל גודלם. עם זאת, ליצירות הוא יש נטייה נגדית.

אחד האברים - יתה זה הונב או הראש או הצוואר - נטוי מוויית הדת כדי לנפץ את מרכיבות הגוף. אברים אלו נותנים כיוון שיצא מתוך המרכז, ובכך מעניק לפסל תנועה.

הצופה מקבל רושם, שהתנועה נצצת עלידי המסה המרכזית, והמסה מצידה משתחררת מקבעונה עלידי אותם חיצו תנועה שובקים, ממנה החיות של שק מקבלות השראה מוטבע, אך הן לא נותרות בו אלא מפליגות הלאה, על כנפי רמיון. הן אורגניות וקונצפטואליות בעת ובעונה אחת. יתר-על-כן, הן גם לא תמיד טהורות. כך יש חיה שהיא גם כן, שהיא גם כיסא.

דוק של טרגיות

דוד מוריס הוא יליד ארה"ב. עלה לארץ ב'1962 והתקבל לקיבוץ עין-השופט, שם הוא חבר. תערוכתו במוזיאון נאצרה עלידי שלומית הייט.

מסליו עשויים מחומר זמור, המתחזה למתכת יקרה, בממדים קטנים יותר מאשר עבודותיו של שק.

האווירה שונה לגמרי. כאן ישנם איזורים סוריאליסטיים, אסוציאציות למסכות מוות. העבודות הלא גרולות נוסכות בצופה אירגונות. יצורים אנדרוגניים עשויים מאדם חוד, אדם וציפור. יצורים שנתקעו בתוך מסה הנראית כמו בית, או לחילופין - כקבר או אנדרטת ענק.

מוריס אינו תוהם עצמו בהכלאה של אדם-חיה בלבד. ההכלאה כוללת גם אובייקטים למיניהם. כך יש אשה ציפור-צנצנת. הרגליים מהוות מכנה משותף לכל אלה, ופי הצנצנת, או הכר, אינו אלא אחת מורעות האשה ציפור.

הצופה יכול לשוט בדמיונו אחורה, ליספורי המיתולוגיה היוונית או הצפונית, לאמנות פרה-קולומביאנית ולאמנות שכנית. הסירנות, ספינקס, הגורגונות, קנטאורים, דפנה, נרקיס ושאר הדמויות הם אנדרוגניים, או שהתהפכו ויצורותיהם והם חדלו להיות בני-אדם ונעשו עצים, פרחים, הרים. השפה הצורנית שואבת פעמים רבות את השראתה מאמנות פרה-קולומביאנית, הן בצבעיה האחר וכן בהחלקה, ביעוליות, באמירה בלתי אמצעית ופרימיטיבית.

אצל מוריס מתקיים גם מימד פסיכיסטי (סגירת) המאמינים לאובייקטים, אותם הם מחשיבים לקדושים. אבל לעומת כל. התרבויות העתיקות שהוכרנו, רוח הדברים במקרה זה שונה. פיות המסכות פתוחים, והעיניים סגורות אישונים.

יש פנים-מסכה עם אף ענק, כאילו הם עוטים אף משקפיים. יש פנים שפיותיהם נפתחו כדי לדחוף אל תוכם רבו מה. לפעמים עוברים הראשים תהליך של השתנה, ואז הם מתפרשים כשרשרת גולגולות קלה, דברים המאוכזרים אמנות הוונדואיסטית עתיקה, בה אליילי המוות תפסו מקום נכבד מאוד. כך נוכל לצפות ב"קומקום עם ראשים שטוחים", או ב"ראשים שטוחים על חלל".

מצייר מעין רושם שכל הדימויים הללו שקעו במצב מסוים, ממנו לא ניתן להימלט. בניגוד לחיות ולאופטימיות של שק, כאן יש דוק של טרגיות, מחופש לדבר מה אולי תמוה-מדי.

שני האופנים של שני הפסלים משקפים שליטה מסיטואציות בחומרים, נקודת ראות ייחודית ומקורית.

התערוכה מוצגת במוזיאון הרצליה, תל-אביב, עד סוף חודש יולי.

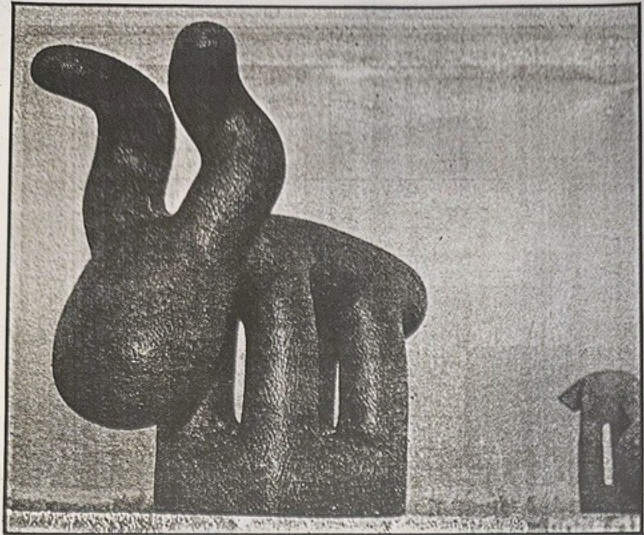
דוד מוריס.

היהאובייקט טבעית או עשויה עלידי אדם.

יש בפסלים חיוניות, תוס ילד, הומור, מעוף צורני. יש בהן חן רב והן מומינות נגיעה בעור האדם שלהם. המישיח עצמו, על אף עגלגלותו, איננו חלק. האמן חורץ בו חריצים חריצים, המאוכזרים עשויים של אמנות עתיקה. הפסלים ממוקמים על כנים מתאימים ברוחם: גושי מלט מלבניים, צבועים עלפי דגם גיאומטרי פשוט (אנחנו היינו מוותרים על הצביעה, שאולי תופסת למתחרה, אבל לבטח לא על רעיון הגושים).

התערוכה מעניקה הרגשת ריענון וחיות חזקה.

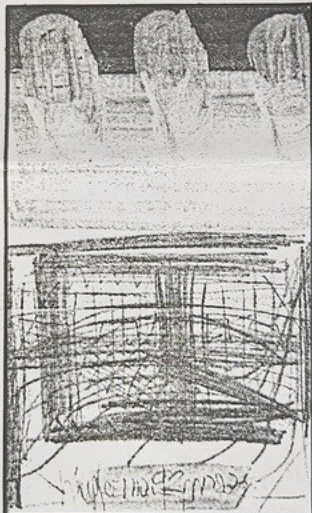

מסל ברנזה, משה קרמי

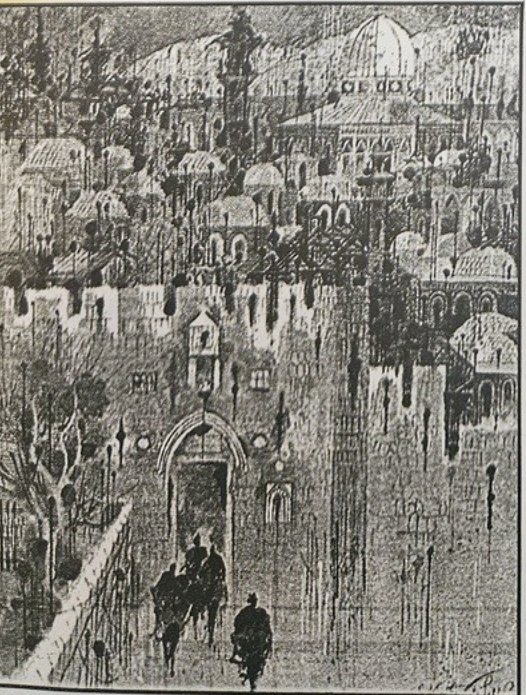
הננסה אנתוני ללשף פרווה של אריה חזי כל אחד לבדוק מדי פעם דווקא תכונות מסוימות של מעשה האמנות, כמו שבדקים ריבטים בחינוך, במדע, בחקלאות וכו'. כאן נחבאת עמדה אתית מוסרית, מכאן אפשר לנסות להבין מה טיב ערך עמדותיו של האמן, הנובעות היישר מעמדתו כלפי החומר, המכנה והמקצב. שהרי אלה, כאמור לעיל, אינם אלא השתקפות יחסיו עם העולם הסובב והתברר...

מסל קרמי, "אשה ציפור על בסיס", דוד מוריס

ציור על נייר, משה קספרמן

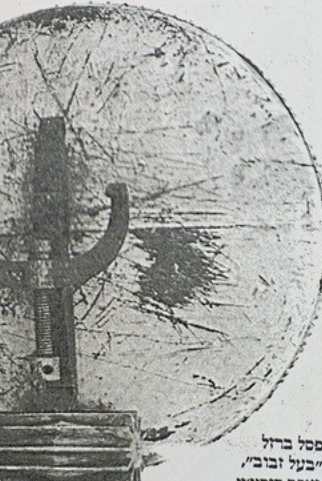
ירושלים, שמואל בן

הכל בלירה
הכלה הקמאזי-אנול

ארבע אכסניות לאמנות מהשורה הראשונה, מציגות בימים אלה תערוכות משל חמישה אמנים חברי קיבוצים. הקיבוצניק כיצור ברוד-כישורן והחשיפה לה זוכה בימים אלה לאמנות הקיבוצית בתחום הציור והפיסול, היא ממש ללא תקדים. ציוריה מקדים מן הסתם, שמעיד על משקלם הסגולי של הציורים הקיבוציים, על חשיבות יצירתם, ועל כוחה. יצירה על כך גם האכסניות שבזמן מוצגות העבודות והתייחסות הביקורת המקצועית כלפיהן.

הסידור דאגה מלבבם. "הכל בלירה" לא הפך בין לילה עורר, ואין הוא מתכוון להתחרר בנוצות וריס. אך בשל היותו מדור צרכני בעיקרו, למה שלא יפיקו ממנו תועלתמה גם צרכני תרבות ואמנות. ואם כך הוא, כיצד נוכל להתעלם מ"פסיון" תערוכות כזה, כפי שמתרחש בעצם ימים אלה ובכך:

- במחיצתן הרצליה מתקיימות שתי תערוכות יחד של אמנים קיבוציים: דוד מוריס מעין השופט מציג עבודות פיסול בחומר, ומשה קרמי (דק) מביא גיר מציג פסלים עשויים ברונזה. המוזיאון נמצא בבית יד לבנים בעיר.
- ברחוב גורדון בתל-אביב, במרחק צעירים ספרים זה מזה, מציגים שני אמנים שעשו להם שם וצברו מוניטין כל אחד בתחומו: בגלריה גבעון מציג משה קספרמן מקיבוץ לוחמי הגיטאות עבודות גרולות של ציורים על נייר, וציוריו, מספר עבודות סקנות מהשנה האחרונה. בשכונת לגלריה גבעון, מציגה גלריה מבס, אשר בתורה לתנוג חצי יובל לקיומה, עם שתי תערוכות יחיד - של יגאל תומרקין ושל יעקב דורצין מקיבוץ כפר החורש, שמציג שלוש עבודות פיסול כבדות.
- במוזיאון וילפריד בהורע, מתקיימת תערוכת ציורי ירושלים של שמואל בן מנעון.
- בסנימסק בתל-אביב, מוצגת תערוכת צילומים של יובל לשישיין מנירעון, בוגרת קאמרה אוסטרלה.
- בקטלוג המהדר שמוציא מוזיאון הרצליה לכבוד התערוכה של משה קרמי, מצאנו דברים שכתב בזמנו האמן אברהם אופק ז"ל, על עבודותיו של משה. נדמה לי, שיש בדברים הללו אמירה יפה וקולעת גם בתקופת הדור של העשייה האמנותית אשר בה עסקינו הפעם:

מסל ברזל "בעל זכוכי", יעקב דורצין

אנחנו שונים!

למרות הדמיון ברקע, בתצורת העבודה ובדרך החיים, **דיוויד מוריס** ומשה שק, שתערוכותיהם הוכנסו לכפיפה אחת במוזיאון הרצליה, הם אמנים שונים בתכלית

העובדה שהפסלים משה שק ודיוויד מוריס נולדו שניהם בחו"ל, היום הם מפסלים בחומר, גרים ויוצרים בקיבוץ, אינה מבטלת את ההבדלים המהותיים בעשייתם, כפי שהיא מוצגת בשתי תערוכות הפיסול במוזיאון הרצליה. תערוכתו של משה שק נוגעת באיזכורים ברורים של צורות מוכרות מההסטוריה הפריסולית הלוקאלית, הים תיכונית. רוב העבודות מעלות אסוציאציות של פיסול חיות, אם כי החיות אינן דומות לחיות שבטבע, וחלקן נראות כאיזכורים לחפצים פולחניים.

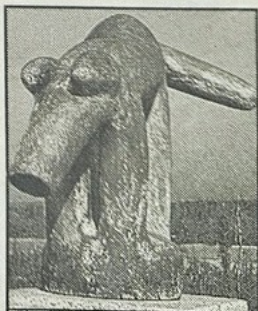
משה שק (ג'וק), יליד פולין, עלה לארץ בשנת ארבעים ושמונה, והיה ממייסדי קיבוץ בית-נר, שם הוא חי ויוצר. נראה שהקשר עם ההסטוריה והסביבה של בית מגוריו ניכרים כאן ברברים השונים של היצירה, כמו למשל כחללים הפנימיים של הפסלים, שמזכירים אולי את החללים של מערות בית ג'וב-רין. אם תנשוף לתוך חללי הצינורות הפתוחים שיוצרים חלק מהפסלים, ישמע צליל הרוח שנושבת בפתחי המערות. פסליו של שק נוצקו בכ"רונזה, עקב התעניינותו במטמון הברונזה שגילו הארכיאולוגים בנחל משמר. התעמקותו בנושא עוררה בו את הצורך ללמוד את תהליך היציקה במתכת, ולצקת את עבודות החומר שלו.

הכניסה לתערוכתו של דיוויד מוריס סוחפת אותנו מהמקומי והלוקאלי אל תרבויות עתיקות של ארצות רחוקות, כמו ארצות המזרח הרחוק, אשור העתיקה וכו', ולסיטר אציות דימוניות ומאוד לא מציאותיות. מוריס מפסל בחומר חלקים של דמויות אנושיות, וחלקי דמויות של חיות שמתחברים יחד ורוכבים על מעין מרכבות בלתי פונקציונאליות, בעלות ארבעה גלגלים, או על כלים שנראים כאילו היו כלים שימושיים. מוריס יוצר טקסטורות מעורנות וצורות ריאליסטיות ומדוייקות, שמתחברות לצורות שהן בלתי אפשריות בטבע, ונוגעות באירוניה ובגרוטסקה. הוא יוצר, למשל, ראש אדם שממנו יוצאת ציפור, מה שמזכיר באופן ישיר את האימרה "יש לו ציפורים בראש" (לציפור, אגב, מחוברות רגלי אשה).

דיוויד מוריס הוא חבר קיבוץ עין השופט, ערך תערוכות יחיד רבות, ובין הפרסים שקיבל יש לציין את ה"ציון לשבח" שהוענק לו מטעם אגודת האמנות הקרמית ביפן. את תערוכתו הנוכחית אצרה שולמית הייט.

עבודה של דיוויד מוריס

עבודה של משה שק